

Шоназаров Зафар Умирзокович
Қарши давлат университети
“Муסיкий таълим” кафедраси ўқитувчиси
Email: z.shonazarov1976@mail.ru

МУСИҚА МАШҒУЛОТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ЎҚУВЧИЛАРДА МУСИҚИЙ МАДАНИЯТНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ЙЎЛЛАРИ

АННОТАЦИЯ: Мазкур мақолада ўқувчиларда муסיкий маданиятни шакллантиришда муסיкий таълим ва эстетик тарбиянинг таъсири, муסיқа машғулотларни ташкил этишга оид тавсиялар ёритилган.

Шунингдек, муסיкий маданиятни шакллантиришда муסיкий таълим мазмунида муסיкий саводхонлик, муסיқанинг инсон ҳиссиётларини ифодавий воситаларини ҳис қилишларига имкон бериш ва шунга ўргатиб бориш муҳимлигига оид масалалар келтирилган.

Калит сўзлар: Муסיкий таълим, муסיкий маданият, эстетик тарбия, муסיкий билим, муסיкий маҳорат, муסיқа ўқитувчиси, миллий муסיқа, муסיкий қобилият, муסיкий фаолият, муסיкий дунёқараш.

ПУТИ ОРГАНИЗАЦИИ УРОКОВ МУЗЫКИ И ФОРМИРОВАНИЯ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ У СТУДЕНТОВ

АННОТАЦИЯ: В данной статье описано влияние музыкального воспитания и эстетического воспитания на формирование музыкальной культуры учащихся, а также даны рекомендации по организации занятий музыкой.

Также в формировании музыкальной культуры рассматриваются вопросы, связанные с значением музыкальной грамотности в содержании музыкального образования, позволяющей людям чувствовать средства выражения человеческих эмоций, и обучения этому..

Ключевые слова: Музыкальное образование, музыкальная культура, эстетическое воспитание, музыкальные знания, музыкальное мастерство, учитель музыки, национальная музыка, музыкальные способности, музыкальная деятельность, музыкальное мировоззрение.

Ўзбек халқининг энг асосий вазифаларидан бири сифатида ёш авлоднинг маданий-маънавий ва ақлий камолотини таъминлаш, шахсда касбий қобилиятларни ривожлантириш, ҳар бир ёшда муайян нарсага қизиқишни, дунёни мукамал билишнинг таркиб топиши билан рухий муаммоларнинг олдини олиш, шу каби таълим-тарбиявий фаолиятларнинг аниқ тизимини яратиш эканлиги барчамизга аён дир. Мазкур вазифаларни ҳал этишда оилавий муносабатлар, ўқув-тарбия жараёни тизимида назарий ва амалий жиҳатдан болалар тарбиясидаги ёндашувлар ҳар бир болаларнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олишни тақозо этади. Айнан ёшлиқдан болаларда эстетик маданиятни шакллантириш бевосита муסיкий таълим машғулотларини ташкил этилиши ва унинг тарбиявий таъсирчанлигига боғлиқ дир. Муסיкий маданият деганда муסיқа воситасида нафосатни ҳис этиш, улардан завқланиш, асраб-авайлаш ва бойитиш эвазига ўзлаштирилган муסיкий билим ва фаолияти даражасини тушуниш билан боғлиқ

жараёндир. Мусиқий маданиятнинг шаклланиши эса - бу инсон онгида уни идрок этиши натижасида пайдо бўладиган эстетик ҳис-туйғулар асосида маълум эҳтиёжларнинг юзага келиши, унга кўра мусиқий-назарий билимларни эгаллаши ва ундан эътиқодга айланиши асосида пайдо бўлган мусиқий маҳорат ҳамда малака ва кўникмаларнинг муайян фаолиятга айланиши натижасидир.

Болалар табиясида мусиқий маданиятни шакллантиришда аввало уларнинг вақтларини тўғри тақсимлаш, уларга керакли билимларни беришда мактабгача таълим муасасасида педагогик вазифаларни тўғри қўйишдан бошлаш лозим. Мусиқавийлик-алоҳида ва ўзига хос хусусият бўлиб, у мусиқага нисбатан эмоционал жавоб ҳиссининг пайдо бўлиши, унда ўзига хос ифода этилган мазмунни кўра олишдир [1]. Психологлар инсоннинг бу хусусиятнинг шаклланишига илк болалик даврларида - уч ёшгача бўлган даврда асос солинишини таъкидлайдилар. Мусиқага қабул қилинадиган (тинглаш орқали) объект ёки ўқув фани сифатида ҳам қараш мумкин. Шунингдек, унга бошқа томондан, яъни кундалик, ижтимоий ҳаётимизнинг ажралмас (худди уйқу ва овқат каби) бир бўлаги сифатида ёндошиш ҳам мумкин. Мусиқа инсонга бевосита ва кучли эмоционал таъсир этувчи воситадир. Инсоннинг ҳиссий кечинмалари билан боғлиқ воқеа ва ҳодисалар аксарият ҳолларда мусиқа билан ҳамоҳанг тарзда кечади. Шундай экан, мактабгача ёш давриданоқ болаларга мусиқанинг инсон ҳиссиётларини ифодавий воситаларини ҳис қилишларига имкон бериш ва шунга ўргатиб бориш, улардаги мусиқага бўлган қобилиятларини ёшлиқдан эътиборга олиш муҳимдир. Бироқ ушбу вазифани ҳал этиш учун бир ҳафтада икки марта олиб бориладиган мусиқа машғулотларининг ўзи асло кифоя қилмайди. Шунинг учун ҳам юқоридаги мақсад ва вазифаларни амалга ошириш жараёнида мусиқа ўқитувчиси ва кўпроқ тарбиячиси асосий эътибор қаратиш ва уларнинг имкониятларини ҳисобга олиши керак. Айнан тарбиячи, мусиқани турли шакл ва кўринишда, гуруҳнинг кундалик ҳаётига олиб киради.

Мусиқий маданиятни шакллантириш кўпроқ таълим-тарбия натижасига боғлиқлигини ҳисобга олсак, аввало кейинги таълим тизимида ўқувчи-талабаларда мусиқий маданиятни шакллантиришда ўқитувчи маҳорати, хусусан унинг малака ва амалий тажрибаси катта аҳамиятга эга. Ўқувчиларда мусиқий маданиятни шакллантиришда мусиқий таълим мазмунида халқнинг миллий руҳи, маданияти, тарихи, турмуш тарзи, урф-одатларини ўзида ифодалаган миллий мусиқа асарларини ижро этишда индивидуал хусусиятлари, эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда уларда ўқиш ва мусиқий асарларга қизиқиш, ҳавас уйғотиш, буларнинг барчасини амалиётда махсус методика асосида синаб кўриш орқали амалга оширишни талаб этади [2]. Мусиқий маданият киши ижтимоий ҳаётида муҳим аҳамият касб этиб, бу борада мусиқий-назарий билимларни тўлиқ эгаллаш асосида мусиқий асарлар имкониятларидан фойдаланилади. Чунки талабалар «Маданият», «Мусиқий маданият» тушунчалари мазмун-моҳияти ҳақида тўлиқ маълумотга эга бўлмай, натижада маълум муаммоларни ҳал этишда қийналадилар. Бу борада асосий эътиборни мусиқий-назарий билимларни ўрганиш асосида мусиқий саводни мустаҳкамлаш эвазига ўқувчи-талабаларда мусиқий қобилиятни ривожлантиришга доир таълим-тарбиянинг янги услубларини излаб топиш, миллий мусиқани ўрганиш билан бирга жаҳон мусиқаси дурдоналарини ҳам уйғун ҳолда ўрганишга янгича ёндашув мусиқий маданиятни шакллантиришда ўзига хос аҳамият касб этади.

Мусиқа ёрдамида инсон руҳини гўзал, олижаноб ёки аксинча туйғуларга сошлаш (худди чолғу асбоби каби) мумкин. Мусиқий маданият халқ маънавий дунёсининг ажралмас қисми бўлиб, унинг маънавий эҳтиёжини барча даврларда қондирган ва ҳар доим ҳамдард бўлган, беминнат хизмат қилган. Зеро, бугунги мустақиллик давримизда ҳам ўзининг маънавий бурчини муқаддас билиб, халқимизга хизмат қилмоқда. Шунинг учун ҳам мусиқа маданиятимиз бугунги куннинг улкан ижод майдонига айланди. Шу боисдан

муסיқий тарбияни оила, мактабгача таълим муассасалари ҳамда бошланғич синфдан бошлаб болаларнинг мустақил муסיқий фаолиятларини ҳисобга олган ҳолда тизимли тарзда олиб бориш мақсадга мувофиқдир [3]. Мустақил муסיқий фаолият, болаларнинг ўзларича хиргойи қилишда, ўзларича мустақил муסיқа тинглашларида, ўзларича чолғу асбобларининг бирор тури билан шуғулланишида актёрлар, хонандалар, қизиқчилар қилиқлари, овозларига таклид қилишларида кўринади. Улар ўзларича турли ўзларига ёққан кўшиқларни хиргойи қилиб куйлайдилар, ўша ашула ижросининг оҳангига, овозига ва қилиқларига ўхшатиб ҳаракат қилишга интиладилар. Ўзлари ёқтирган актёр ёки қизиқчилар сўзлари таклидан ҳаракатлар бажаради ва ҳоказо. Шундай ҳолатлар мустақил муסיқий фаолият кўринишлари ҳисобланади. Мустақил муסיқий фаолиятнинг болалар қизиқишларидан пайдо бўлишига эътиборни қаратишимиз лозим. Демак болалар муסיқий фаолиятнинг у ёки бу турига қизиқар эканларки, шу кўрган ва эшитган муסיқий жараёнини хотираларида сақлаб қолаётдилар. Биз педагоглар болалар мустақил муסיқий фаолиятларига ижобий баҳо беришимиз лозим. Жамиятга ўзларича ташаббус кўрсатувчи янгиликлар яратувчи ифтихорлар, кашфиётлар қилувчи соғлом, ҳаракатчан ёшлар шундайлар орасидан чиқади, шаклланади. Шунинг учун тарбиячи, педагогларимиз ёшларда мустақил муסיқий фаолиятини ижобий баҳолаши бундай фаолият кўрсатаётган болаларга тўғри муносабатда бўлиши, улардаги шундай қобилиятларини маъқуллаб, керак бўлса рағбатлантириб бошқаларга намуна қилиб кўрсатиши боланинг бундай фаолият тури билан шуғулланишдан манфаатдор эканликларини англаши келажакда улардан буюк ижодкорлар ва санъатнинг кўзга қуринган намоёндалари чиқиши мумкинлигини ангалатади [4]. Дарҳақиқат, бола қанчалар муסיқий тушунчани мустақил фикрлаб, амалда бажаришга ҳаракат қилса, муסיқий қобилиятининг ривожланиши ҳам шунчалар муваффақиятли бўлади. Шунингдек бу жараёнда уларда муסיқий дунёқараш ва муסיқий дид шаклланади. Муסיқа саводи фаолиятида муסיқий тафаккур, тасаввур ва муסיқий дунёқараш шаклланади. Бу ўз навбатида болаларни муסיқа оламига олиб киради ва муסיқий дунёқарашлирини шакллантиради. Шундай экан, муסיқий маданиятни шакллантиришда ўқитувчи ёшларда аввало муסיқа санъатига ҳавас уйғотиш, уларни муסיқа тинглаш кўникмаларини шакллантириш ва амалий воситалар орқали қизиқтира олиши болаларда муסיқий эҳтиёжни кучайтиради, уларда бадиий таассуротларни тўплаб боради ҳамда эстетик ҳис-туйғулари ижобий характерга айлантиради.

Хулоса қилиб айтганда, ўзбек халқининг бой муסיқий мероси жаҳон халқлари муסיқий мероси билан бир қаторда асрлар давомида авлоддан авлодга ўтиб, муסיқий маданиятнинг шаклланиши ва ривожланишида муҳим манба бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Иброҳимов О.А. Ўзбек халқ муסיқа ижоди (методик тавсиялар, I қисм). – Т.: «Ибн Сино», 1994.
2. Каримова Д.А. Муסיқий педагогик маҳорат асослари. “Иқтисод-молия”, -Т.: 2008.-104 б
3. Киямов Н.С. Талабаларда муסיқа маданиятини шакллантириш. //Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар. – Тошкент, 2012. -№4. – Б. 19-22.
4. Турсунов Р. Халқ муסיқа ижодиёти ва адабиёти. – Тошкент, 2003.- 47 бет.
1. Иброҳимов О.А. Ўзбек халқ муסיқа ижоди (методик тавсиялар, I қисм). – Т.: «Ибн Сино», 1994.
2. Каримова Д.А. Муסיқий педагогик маҳорат асослари. “Иқтисод-молия”, -Т.: 2008.-104 б
3. Киямов Н.С. Талабаларда муסיқа маданиятини шакллантириш. //Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар. – Тошкент, 2012. -№4. – Б. 19-22.
4. Турсунов Р. Халқ муסיқа ижодиёти ва адабиёти. – Тошкент, 2003.- 47 бет.